

Босна и Херцеговина Економија и Европске интеграције

Свезак 8, број 2 Април 2005

ЕКОНОМСКИ БИЛТЕН

Ми можемо њим напред!
Реформа може уродити плодом!



САДРЖАЈ:

УВОД	
Економска реформа значи раст животног стандарда	2
МАКРОЕКОНОМСКИ ПРЕГЛЕД	
Транзиција је питање дугорочних користи	3
РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈИ	
Сјеверозапад	6
Сјевероисток	7
Југоисток	8
Сарајево	9
Централни	10
ФИСКАЛНИ СЕКТОР	10
ПОЉОПРИВРЕДА	
Шумарство	11
Институционални капацитети	12
Ветеринарство	13
Здравље биља и исправност хране	13
СТАТИСТИКА	13
КОМУНАЛНИ СЕКТОР	
Транспорт	14
ЕКОНОМСКА ТРАНЗИЦИЈА	
Приватизација	15
Пословно окружење	15
Трговина	17
НАЈНОВИЈЕ ЕКОНОМСКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА БИХ	20

Овај Економски билтен објављен је у складу са овлаштењима лорда Paddy Ashdown-а, Високог представника.

Главни уредник: Patrice Dreiski, Замјеник Високог представника и шеф економског одјела, OHR;
Технички уредник: Almira Kulagić, економско одјељење, OHR;

За питања и објашњења молимо контактирајте:
economic.newsletter@ohr.int

Економска реформа значи раст животног стандарда

Босна и Херцеговина почела је прелазак на тржишно демократску оријентацију под околностима које не обећавају баш много. Напредовала је споро и на махове; људи који у њој живе тек ће моћи уживати добре стране просперитета.

То су чињенице, а када говоримо о динамици и исходу економске реформе морамо се суочити са тим чињеницама.

Предмет реформе је подићи ниво животног стандарда-врло једноставан. Но до испуњења овога циља још није дошло, барем не у значајној мјери која је и неопходна и могућа у БиХ.

Жељени резултати – искорјењивање сиромаштва, масовна улагања и отварања нових радних мјеста – још нису постигнути јер су године пропуштене у унутрашњој политичкој борби, док се већина грађана и даље бори са свакодневним тешкоћама. Исто тако, жељени резултати нису постигнути јер за транзицију је потребно вријеме – БиХ није једина земља у Југоисточној Европи гдје су се ствари најприје погоршале, да би се опет побољшале.

Оно што нам мора бити врло, врло јасно јест да се ствари могу побољшати, брзо и значајно. Ми можемо ићи напријед. Реформа може уродити плодом.

Пошто су многи темељни градивни блокови већ постављени на своје мјесто, већина посла је већ урађена у последњих неколико година, сада се већ могу наплатити дивиденди. Само ако органи власти буду до краја досљедни. *Доношење закона не мијења животе – то се само дешава ако се закони проводе.*

Сада постоји јасан и трајан консензус о подршци реформама потребних за интеграције у ЕУ и реформе изнешене у Развојној стратегији БиХ. Истовремено, неке од реформи које се сада проводе, након дуге и исцрпљујуће дебате, дају опипљиве резултате – ефикасно функционисање Управе за индиректно опорезивање један је примјер.

Тако сада улазимо на нови териториј, гдје умјесто да једноставно позовемо људе БиХ да подрже реформе уз жртве, можемо почети да истичемо практичне користи које реформа може донијети; можемо се кретати узлазном трајекторијом, гдје политичка и административна промјена доноси опипљива побољшања животног стандарда.

Извјештаји у Билтену од овога квартала јасно показују политичке недостатке, институционална ограничења и терет превелике бирократије који леже између људи БиХ и бољег живота.

Постоји јасна и јака потреба да Влада Босне и Херцеговине успостави ефикасне институције које су у стању да успоставе ближе односе са Европском унијом. Да би се то урадило, сложена, вишеслојан начин организације органа власти мора се рационализовати. Босна и Херцеговина себи не може дозволити дуплицирање функција- то превише кошта и смањује ефикасност. Три министра финансија именовала су радну групу која ће препоручити начине на које се могу смањити трошкови и повећати ефикасност власти. Велика већина грађана ће поздравити ову иницијативу.

Ја ћу радити са органима власти да се обезбиједи да БиХ стварно крене напријед и да реформе доиста уроде плодом.

Амбасадор Lawrence Butler
Први замјеник Високог представника

МАКРОЕКОНОМСКИ ПРЕГЛЕД

Транзиција је питање дугорочних користи

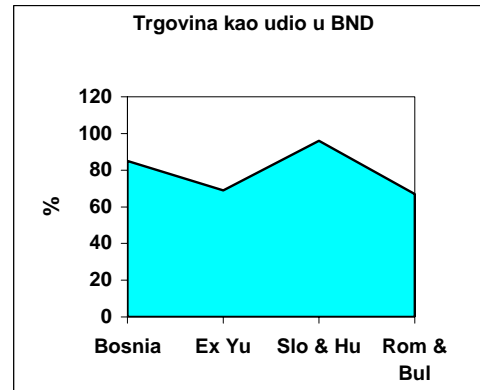
Умор од реформи у БиХ постаје скоро очит. Већина земаља у транзицији је повремено осјетила тај замор и БиХ није неуобичајен примјер, али БиХ себи не може дозволити да подлегне том замору јер је своју транзицију отпочела касније од осталих земаља југоисточне Европе и и са лошије полазна тачка у смислу економских активности и институционалног развоја. Тај замор даље погоршава чињеница да је транзиција БиХ повремено запињала и у неким приликама била потпуно заустављена. Тај синдром стани-крени одражава недостатак политичке мотивираности и довео је до губитка замаха у реформи чиме се слабе позиције. Као што је то наведено у Извјештају о транзицији Европске банке за реконструкцију и развој: “Босна и Херцеговина и Србија и Црна Гора требају убрзати реформе ако не желе да још више заостану.”¹

У неким елементима, економски показатељи у БиХ се могу поредити са просјеком других земаља бивше Југославије. Постоје чак и области у којима БиХ постиже значајно боље резултате него њени сусједи. Али постоје исто тако бројни случајеви у којима БиХ постиже значајно лошије резултате.

Ако погледамо поређења у табели (гдје се наводе статистички подаци за Словачку, Мађарску, Румунију и Бугарску као и бившу Југославију) видимо да све ове земље представљају отворене економије у којима трговина представља од 60 до 90 посто БНД.

Поред тога, све имају значајне тренутне дефиците. Главна разлика међу овим економијама су њихови нивои вањске

¹ Европска банка за реконструкцију и развој, Извјештај о транзицији 2004



задужености и директних страних улагања. Ова поређења првенствено указују на то да БиХ није ни у ком случају изузетак и да се привреда БиХ може у великој мјери поредити са другим привредама у транзицији у региону.

Иако не постоји веза између реформе и економског развоја ипак постоје суштински докази који показују да стална одређеност реформи и чврстом фискалном управљању дугорочно има значајне користи за привреду. Реформе у пословном окружењу и фискалним областима су посебно истакнуте у БиХ због користи које оне могу имати у смислу економске транзиције у цјелини те у испуњавању критерија ЕУ за интеграцију. Конкретно, недавно реструктурирање фискалног система и цјелокупни непрестани напори локалних стручњака да идентифицирају краткорочне и средњорочне опције за смањење трошкова власти ће донијети позитивне резултате. Правила која се односе на фискалну избалансираност, јавне трошкове и ниво дуговања су често кључни фактор у испуњавању очекивања улагача и стварању позитивних образаца улагања. Стога, ако захтеви јавног сектора и правила постану предвидивији смањиће се могућности за макроекономску несигурност. Мала предузећа и они који су се недавно појавили на тржишту као и страни улагачи су посебно осјетљиви на макроекономску несигурност. Због тога реформе које су већ покренуте како би БиХ добила сигурније макроекономско упориште

ће вјероватно имати већи утицај у наредним годинама него што се то чини у овом тренутку.

Реформе пословног окружења, на примјер, обухватају нове законе о стечају и ликвидацији и нове законе о осигурању. Пошто правила која дефинирају поступак стечаја и ликвидације представљају више од обичног отписа или отплате пословног дуга, реформа у овој области ће помоћи прерасподјели средстава из мање ефикасних у ефикаснија предузећа осигуравајући да се та средства користе продуктивније за добробит читаве привреде. Што је ефикасније и транспарентније пословно окружење у земљи то привлачи више улагања, што је конкурентније, то више предузетници почињу да уживају користи од јефтиног кредита. Једна значајна предност која проистиче из побољшања пословног окружења у БиХ може бити давање новог замаха уздрманом процесу приватизације.

Док је сектор банкарства у БиХ стабилан и добро развијен дотле се сектор осигурања чини потпуно супротним. Недавно усвојени законски прописи у области осигурања су израђени са намјером да оснаже хармонизацију, регулирање и капитализацију тржишта. Слабости у свакој од ове три области допринијели су слабом тржишту осигурања у БиХ до сада – што има велики негативни утицај на економију у цијелости због великих капиталних износа који су ангажирани на овом тржишту и због значаја тржишта на широк круг других економских активности. Како економије расту расте и значај рјешавања питања ризика; ако сектор осигурања не посједује довољно капитала, ако је распршен и релативно корумпиран – као у БиХ – онда цјелокупна економија трпи, директно и индиректно. С друге стране, анимиран сектор осигурања ће помоћи развоју тржишта капитала те повећати јавне уштеде и улагања приватног сектора. Потребно је урадити много посла у БиХ прије но што сектор осигурања добије упориште на нивоу оног које има сектор банкарства, али важно је да су постављени темељи.

31 Поглавља Аццус Цоммунаутаире

Слободно кретање робе	Статистике	Заштита потрошача и здравствена заштита
Слободно кретање људи	Социјална политика и запошљавање	Правда и унутрашњи послови
Слободно кретање услуга	Енергија	Царинска унија
Слободно кретање капитала	Индустријска стратегија	Вањски односи
Привредно право	Мала и средња предузећа	Заједничка вањска и сигурносна политика
Старегија конкурентности	Наука и истраживања	Финансијска контрола
Пољопривреда	Образовање и обука	Буџет
Рибогојилишта	ИТ и телекоми	Институције
Политика транспорта	Стратегија културе и аудиовизуелне умјетности	Разно
Опорезивање	Регионална политика	
Економска и монетарна унија	Околиш	

Наравно, поред користи за поједине секторе економије реформе до сада предузете у БиХ такође имају циљ да хармонизирају пословно окружење и комерцијални правни оквир са захтјевима Аццус Цоммунаутаире Европске уније. Посебно, њихов циљ је да испуне економске критерије садржане у шестнаест тачки Студије изводљивости Европске комисије. Већ поглед на нека поглавља Аццус Цоммунаутаире је довољан да се у тај контекст поставе недавни напори да се успостави Конкурентско вијеће, уведе ПДВ, и успостави поуздана структура презентирања статистичких података. Ове мјере се могу посматрати у контексту активности БиХ да своју економију усклади са захтјевима ЕУ. Међутим треба нагласити да усвајање



правила и прописа садржаних у Ацџуис није крај само по себи – ове мјере имају за циљ да привуку улагања, отворе нова радна мјеста и побољшају стандард живота. Како елементи Ацџуис буду систематично успостављани током процеса приступања практичне добробити ових мјера ће се почети осјећати.

Прије отпочињања преговора о приступању БиХ мора задовољити три основна критерија: Мора постати стабилна демократска земља у којој се поштују људска права, владавина закона и заштита мањинских народа; Мора имати функционалну тржишну економију; те Мора усвојити заједничка правила, стандарде и политике које чине право ЕУ.

Усвајање правила и прописа садржаних у Ацџуис ће представљати јасан фактор у одлучивању о томе да ли БиХ остварује ова три циља. Након закључивања Споразума о стабилизацији и придруживању процес интеграције ће бити дуг и тежак – биће потребна устрајна и непресушна политичка воља да се инсистира на увођењу и имплементацији опсежних реформи.

Приступање ЕУ је већ постало средишња оса реформских програма у БиХ и тај утицај се почиње осјећати. Будући разговори о приступању ће дати иницијативу властима у БиХ да консолидирају отпочете реформе и осигурају да се оне имплементирају у потпуности и на прави начин. У моменту када процес приступања достигне тачку са које нема повратка политичка стабилност и економски замах у земљи ће бити оснажени. То би морало утицати на ублажавање процјене ризика који БиХ представља што би заузврат могло резултирати у бројним бенефицијама, почевши од јефтинијих авионских карата до јефтинијих зајмова и више страних улагања. Иако је способност БиХ да привуче страна улагања била слаба до сада у моменту када дође на тачку гдје реформе постају неповратне БиХ би требала прећи кључни праг у свом развоју.

Улазак у ЕУ неће БиХ учинити богатом преко ноћи. Обавјештајна јединица Економиста је

израчунала да ако би 15 земаља које су биле чланице ЕУ прије 2004. године одржале економски развој од два посто годишње, а земље које се придруже 2004. године и 2007. године (укључујући Бугарску и Румунију) имале економски раст од четири посто годишње, новим чланицама би у просјеку требало више од 50 година да достигну нивоо ранијих чланица. Ако би нове чланице постигле економски развој од само три посто требало би им 90 година да достигну ниво осталих. Економист је такође уочио да ако би раст било које од нових чланица заостао, "[та] земља би била под теретом правила и трошкова клуба намијењеног богатим људима док би њен приход по особи остао далеко испод просјека и можда се чак смањило у релативном смислу."² Ако размотримо величину годишњег БНД у БиХ по особи (око УС\$ 2,000), као и недавну стопу годишњег раста, постаје јасно да БиХ мора имати бржи раст или ће то трајати дужи временски период него код њених сусједа у средњој и источној Европи прије но што почне достигати просјек богатства у ЕУ.

Али ово је узлазна кривуља – у смислу пословног окружења, улагања у земљу, обима и вриједности трговине (најважније од свега) стандарда живота. Интеграција у ЕУ представља узорак далекосежних реформи које ће донијети систематичне користи ако се одржи брзина и буде постојала политичка воља да се крене напријед са, у почетку тешким али дугорочно гледано, корисним промјенама.

Вријеме потребно новим чланицама Да достигну приход 15 земаља		
Земље	Просјек раста год. БНД По особи % да се достигне	Године
Бугарска	3.8	63
Чешка Република	3.7	39
Естонија	4.8	31
Мађарска	4.0	34
Латвија	3.9	58
Литванија	3.8	53
Пољска	3.8	59

² Цитати и табеле: "Преглед повећања броја чланова ЕУ" *The Economist*, 2004

Румунија	3.8	80
Словачка	4.0	38
Словенија	3.2	31
Просјек	3.8	56
Кипар	3.4	21
Малта	4.1	29
* Достицање ЕУ просјека по особи значи достигнути ЕУ 15 БНД по особи уз раст од 2% годишње		
Извор: ЕЛУ - Увећана Европа: схватање утицаја-		

РЕГИЈОНАЛНИ РАЗВОЈ

Сјеверозапад

АРДА СЗ развој

Пројекат ЕУ РЕД и Агенција за регионални развој сјеверозапад (АРДА) организовали су конференцију “Отворени дан” за овај регион у Бањалуци 22 марта 2005 године да би заинтересоване обавијестили о трећем позиву ЕУРЕД-а за подношење приједлога пројеката који треба да буду финансирани на основу гранта од 3 милиона еура (ЕУ ЦАРДС 2002/ЕУ РЕД програмска подршка за регионални привредни развој у БиХ). Финансирање ЕУ РЕД-а концентрише не на развој пословне инфраструктуре за подршку малих и средњих предузећа и развој туристичке дјелатности. Пројекти везани за развој пословне инфраструктуре оријентисани су ка привлачењу директних страних улагања, смањењу незапослености, подршци извозу те побољшању и примјени науке, технологије и иновација у пословању. Пројекти везани за развој туризма оријентисани су на побољшање квалитета услуга и туристичког тржишта као цјелине, и повећање броја туристичких дестинација. Максимални износ гранта за један пројекат износи 200,000 ЕУР. Поднешени приједлози пројеката морају бити у складу са стратегијом развоја Сјевероистока Босне и Херцеговине. Рок за подношење приједлога је 17 мај 2005 године.

Више детаља о конкурсима за овај пакет на адреси [хттп://www.delbix.cez.eu.int/](http://www.delbix.cez.eu.int/).

Витаминка, Бања Лука

Витаминка је основана 1947 године као мала радионица, која се касније развила у једну од најпознатијих произвођача и прерађивача воћа и поврћа у бившој Југославији. Асортиман покрива све врсте производа од воћа и поврћа укључујући мармеладу, ајвар, кисељено поврће и сокове. Воће укључујући и јагодичасто које се производи у бањалучкој регији увијек је уживало угледу регији и ван ње по свом високом квалитету и карактеристичној ароми. Употреба умјетних гнојива у регији је испод нивоа уобичајеног у Западној Европи и другим крајевима.

Витаминка је продата швајцарској фирми “Креис Индустиехандел Басел” у јануару 2002 године (КМ 250,000 у готовини, плус улагања у вриједности од КМ 10 милиона). Значајно је истаћи да је нови власник испоштовао све обавезе из уговора о приватизацији.

2005 године Витаминка планира да повећа производњу са 10,500 тона на 15,000 тона, при чему би се откупило 6,800 тона воћа и поврћа, углавном од домаћих произвођача. Прије рата, Витаминка је достигла ниво производње од 24,000 тона. Производи се извозе у сусједне земље (Хрватска и Србија), као и земље ЕУ.

Више о Витаминки на адреси [хттп://www.vitaminika-creis.com/](http://www.vitaminika-creis.com/).

Голден Метро, Бања Лука – Уговор о лиценцирању потписан са Колинском из Словеније

Голден Метро, Бања Лука основан је 1994 године. Фирма производи пластичне боце и пића. Тренутно запошљава 68 људи. Недавно је увела међународну признати ИСО 9001:2000 и ХАЦЦАП - стандарде квалитета. Голден Метро извози више од 50% производње у Хрватску, Србију, Словенију и Шведску.

Уговор о лиценцирању склопљен је са Колинском у вриједности од 4 милиона Еура 25 фебруара 2005 године, а планира се

производња и пуњење боца у количини од 10 милиона литара, што би требало отпочети у марту. Очекује се да би укупан промет могао достићи износ између 7 до 10 милиона еура.

Сјевероисток

У току прва три мјесеца, НЕРДА је своје активности концентрисала на припрему трећег позива за подношење захтјева за додјелу средстава ЕУ РЕД-а. У ту сврху, ЕУ РЕД и НЕРДА извршили су презентацију услова подношења захтјева у Тузли и Модричи. НЕРДА је извршила и презентацију стратегије развоја сјевероистока и дала преглед својих активности Општини Бијељина, гдје су општински органи власти изразили интерес за будућу сарадњу и исказали подршку пројектима везаним за регионални развој и активности.

НЕРДА је била и домаћин делегације чешке владе; међу могућим пројектима о којима се разговарало је и трансфер сертификационих техника на регију сјевероисток и БиХ.

30 марта 2005 године, НЕРДА је одржала семинар за потенцијалне учеснике у општинским тендерима а везано за правила јавних набавки и процедуре подношења захтјева.

Тренутно, чланови НЕРДА-е раде на динамичном плану формулисања регионалне стратегије за наредне три године.

Када су у питању улагања, "Стролит" фабрика за обраду метала из Оџака, приватизована у фебруару 2005 од стране ЕМПК из Словеније, представља примјер који обећава. ЕМПК је одлучио да успостави модерну производњу у Оџаку. Уговором се предвиђају улагања у износу од 4.45 милиона КМ у периоду од три године. У првој години то ће највјероватније за резултат имати 100 нових радних мјеста, 100 нових радних мјеста у другој години, а намјера је да се овај ниво запошљавања одржи.

Влада ФБиХ одобрила је ширење Слободне зоне Високо. Потпицај за ову експанзију дала је

фирма Превент, која треба да покрене два извозно оријентисана погона, чија је намјера пошљавање 230 радника.

3 фебруара 2005 године, тхе Туркикс Хауат Холдинг, Кастамону Ентегре, остварио је заједничка улагања са Натроном из Маглаја. Турски партнер ће уложити 14 милиона КМ. Очекује се да ће из овог пројекта на почетку бити отворено 760 радних мјеста, док ће у наредне двије године бити упослено још 150 радника. Потребно је уложити 21 милиона Еура у модернизацију производне опреме.

У складу са договором са Општином Сребреница, словеначка фирма ЦИМОС покренуће изградњу фабрике за израду резервних дијелова за аутомобиле у Поточарима. Радови почињу у априлу, а фабрика би требало да отпочне са радом у мају.

Иако ови позитивни примјери показују да недавно извршене економске реформе у БиХ почињу да дају конкретне резултате, потенцијални инвеститори још увијек морају да се излажу правној несигурности, енормним дуговима у предузећима те спорој и безгранично сложеној бирократији.

Многе фирме у БиХ могле би бити конкурентне и профитабилне, али им треба кредибилан инвеститор који ће омогућити приступ регионалном и глобалном тржишту. Међутим, инвеститори оклијевају због нагомиланих дуговања предузећа. Класичан примјер је Фабрика Соде Лукавац, која је од енормног значаја за развој рударства и хемијске индустрије у тузланском кантону. Упркос стварном интересовању страних инвеститора за ову фирму, нагомилани дугови препрека су склапање уговора о улагању. Органи власти БиХ тек треба да формулишу систематски приступ овој проблему.

Јасно је и да многе фирме у државном власништву гомилају дуговања која ће спријечити свака улагања у таква предузећа у будућности. Недосљедна примјена Закона о стечају натјераће такве фирме на

ликвидацију, након чега ће изгубити сваку могућност за реструктурисање.

Искуство фирме УНИЦО Филтери из Тешња представља уџбенички примјер штете коју могу нанијети бирократске баријере и неадекватна примјена процедура. Када је потенцијални улагач настојао да купи УНИЦО Филтери и појача промет, упетљао се у судске поступке проузроковане недостацима у тендерском поступку.

Напредак у борби против незаконите и неограничене сјече шума не може се постићи све док се питање надлежности над управљањем и експлоатацијом шума не ријешу. Конкретни примјери су Криваја Завидовићи анд Ступчаница из Олова, Нажалост, нити управа офих фирми а ни власти кантона број четири нису подузели потребне кораке за provedбу Закона о шумама Федерације Босне и Херцеговине.

Пословање у БиХ захтијева проактивне, ефикасне и одговорне органе власти које имају храбрости да се држе реформи и у свим фазама покрећу, усвајају и проводе те реформе.

Југоисток

Развој туризма, стимулисање развоја предузетничке инфраструктуре, потицање извоза, смањење незапослености, привлачење страних директних улагања и поједностављење процедура за регистровање предузећа представљају главне идеје како искористити 3 милиона € помоћи ЕУ РЕД-а предвиђене за регионалне економске развојне пројекте у БиХ. Позив за Приједлоге којим се траже потренцијални пројекти који би били финансирани објављен је 17. фебруара са роком од три мјесеца за пријем апликација и максималним износом потпоре од 200,000 € по пројекту.

У фебруару је потписан и Меморандум о разумијевању између Италијанске Регије Тоскана, Италијанске невладине организације УЦОДЕП и РЕДАХ-а који регулише модалитете заједничког промовисања РЕДАХ-

ових пројеката и иницијатива као и провођење економских развојних пројеката који су од заједничког интереса. Програм, који тренутно Регија Тоскана имплементира, потиче локалне власти да постану покретачка снага економског развоја у намјери да придонесу стварању стабилног социјалног развитка. Локални партнери у овом Програму су Херцеговачко-Неретвански Кантон, Град Мостар и опћине Ливно, Требиње и Невесиње. У оквиру овог Програма, сваки од партнера ће добити износ од 80,000 € за провођење пројеката који се крећу од оних везаних за развој туризма (Мостар), промовисања Парка природе Хутово Блато (ХНК), изградње регионалног одлагалишта за отпад (Требиње) и обнове система отпадних вода (Ливно) до оних везаних за побољшање квалитета водоводног система (Невесиње). Меморандум о разумијевању ће бити на снази до јула 2006. када ће Програм бити затворен.

Округли сто на тему међуграничне сарадње у области туризма, организиран од канцеларије East-West Институте из Дубровника одржан је у Тивту, Црна Гора, 25. фебруара 2005. Присуствовали су учесници из Дубровника, Котора, Херцег-Новог, Требиња, Мостара (РЕДАХ) и Сарајева (УСАИД). Учесници су истакли потребу за сарадњом, подвлачећи међусобну важност Дубровника и Црне Горе и додавши да су једнодневна путовања из Дубровника у Херцеговину, Мостар и назад традиционално представљала дио туристичке понуде Дубровника и требају бити укључена и у будуће понуде. Овај округли сто имао је двоструку намјеру: да осигура директне састанке између туристичких стручњака из троугла Дубровник-Требиње-Тиват и да помогне да се обнове одговарајуће везе између главних регионалних градских центара Требиња, Херцег Новог, Мостара и Дубровника. Овај и слични догађаји требају служити као корисно средство у превазилажењу неспоразума из прошлости као и у успостављању нових основа за дијалог, што ће бити од користи становницима троугла који чине подручје Дубровника и западна и источна Херцеговине. У сваком случају, боља регионална сарадња један је од

основних принципа промовисаних од и унутар Европске Уније.

Са циљем смањења стопе незапослености у регији и унапређења развоја сектора средњих и малих предузећа у марту је организиран петодневна обука под називом “Започни свој властити бизнис”, спонзорисана од Федералног министарства за развој, предузетништво и обрт. Обуку, која је била бесплатна за учеснике, одржало је Удружење предузетника и сервис центар ЛИНК. Окупљени учесници су тренутно незапослени, студенти и млади предузетници из регије Херцеговине којима су понуђене основне информације везане за бизнис планове, регистрацију предузећа, тржиште, порезну политику и друге елементе важне за успјешно вођење предузећа. ЛИНК је такође имплементирао још један пилот пројекат у сектору средњих и малих предузећа – Кредитну гаранцијску шему. Са почетним фондом у износу од 600,000 КМ, овај пројекат је досад подржао 34 предузећа, створио 48 нових радних мјеста и помогао да се задрже 102 већ постојећа. Удружење тренутно тражи нове партнере за финансијску подршку како би се повећао Кредитни фонд.

Предузеће Виолета, произвођач санитарног материјала из Груда, у фебруару је потписало ексклузивни трогодишњи уговор са Иранским предузећем Хидропхил Зањан о пласирању пет производа из линије “влажних марамца” на Иранско тржиште. Сличан уговор је склопљен и са предузећем из Јордана, док су преговори везани за тржиште Саудијске Арабије још у току. Осим у земље настале из бивше Југославије, Виолета већ извози своје производе у Швицарску, Њемачку, Шведску и Либију. У исто вријеме, предузеће планира да покрене нову производну линију за производњу пелена, што би требало да створи 35 нових радних мјеста.

У прошлој години, Творница алата Требиње извезла је робе у вриједности 22 милиона КМ и тако постала четврти највећи извозник у РС. Предузеће планира у слиједећој години повећати вриједност свог извоза на 25 милиона КМ. Недавно је предузеће уложило

250,000 € у набавку модерне механизације. То представља прво озбиљније улагање у модернизацију опреме у посљедњих 16 година. Приватизација овог предузећа касни већ најмање четири године. У јуну прошле године, Влада РС је усвојила акциони план за реорганизацију и приватизацију Творнице алата. Тај план предвиђа да се оснује нова холдинг компанија након пререгистрације Творнице алата као дионичарског друштва и пререгистрације подјединица као засебних дионичарских друштава. Влада РС је задужила Агенцију за приватизацију РС да, у сарадњи са водством Творнице алата, припреми Скупштине дионичара за новорегистрована предузећа. Већина активности потребних за сазивање ових Скупштина већ је завршена и очекују се слиједећи кораци. По завршетку овог процеса, биће објављен позив за приватизацију.

Под спонзорством Предсједништва БиХ, УСАИД-а и Аустријског амбасадора у БиХ, Удружење винара Херцеговине је организирано Ноћ херцеговачких вина како би представило могућности у производњи вина, посебно традицију и важност ове производње за подручје цијеле Херцеговине, гдје се и налази 98 посто свих винограда БиХ. Иако је овај сектор почео да се опоравља, Удружење винара сматра да је потребна јача подршка од одговарајућих власти да би се постигао предатни ниво производње и припремио овај сектор за ЕУ интеграцију.

Сарајевски регион

Од седмог фебруара Сарајевска регионална развојна агенција СЕРДА налази се у новим просторијама на адреси Ул. Хамдије Чемерлића 2/11. На истој локацији са радом је почео и СЕРДА-ин Пословни инкубатор који корисницима пружа: изнајмљује просторије за смјештај нових бизниса по разумним цијенама употребу ресурса и услуга укључујући, консалтинг, правну помоћ, рачуноводство и различите едукативне програме. Простор Пословног инкубатора површине цца. 2.000 м², као и 30 паркинг мјеста, стављен је на располагање подузетницима путем јавног позива који је расписан почетком ове године.

Избор првих корисника инкубаторског простора обављен је током марта и око 62 % од укупног капацитета је искориштено.

У Сектору за пословни развој још увијек је актуелно прикупљање и обрада апликација фармера на основу којих ће партнерска банка у овом пројекту додјељивати кредите. Портфолио менаџери СЕРДА-е су од почетка године били присутни на више скупова едукативног садржаја попут Тренинга „ројект Cycle Management“ ; Семинара о интегрираним пројектима повратка у БиХ, чији је организатор СЕРДА-ина партнерска агенција AsBe.V. Germany.

ЕУ РЕД-ови експерти за индустријске зоне из Ирске, Tom Kelliher i Caimin Jones су заједно са портфолио менаџерицом Сектора за развој комерцијалне инфраструктуре обишли десетак локација потенцијалних индустријских зона у региону. ЕУ РЕД-ови консултанци су члановима Скупштине и Надзорног одбора СЕРДА-е те бројним гостима 23. марта одржали презентацију „Предфизибилити студија и прелиминарни приједлози за развој индустријских зона у сарајевској регији.

Оперативни план СЕРДА-е за 2005. годину и Финансијски план СЕРДА-е за 2005. годину усвојени су на 10. сједници Скупштине, која је одржана 23. марта 2005.г. На истој сједници донесена је одлука о приступању опћина Олово и Вареш у чланство СЕРДА-е., тако да број оснивача СЕРДА-е повећан на 24.

-На позив Conseil Regional d Auvergne, Union Europeenne en Auvergne, директор Сарајевске регионалне развојне агенције СЕРДА боравио је од 28.марта до 01. априла у француској покрајини Оверњ (Auvergne). Сврха посјете била је међусобно упознавање СЕРДА-е са Регионалном развојном агенцијом регије Оверњ и успостављање могуће сарадње двију регија.

Централна регија

Регионална агенциј за развој централне Босне (РЕЗ) концентрише се на двије области: обраду дрвета и метала.

Преко 10 предузећа из сектора обраде дрвета представљају одлично полазиште за израду регионалне стратегије развоја обраде дрвета. Од фебруара 2005 године представници образовних и научних институција, министарстава, привредних комора, струковних удружења и осталих институција, директно или индиректно повезаних са сектором, раде на изради регионалне стратегије, а у сарадњи са УСАИД-ом.

Проблеми са којима се суочајаву произвођачи утврђени су и приоритети успостављени. У наредних неколико мјесеци, биће припремљена рјешења везано за бољи приступ капиталу, примјени нових технологија, развоју квалитетних образовних система, образовању особља и развоју тржишних капацитета у сектору обраде дрвета.

Осим тога организују се посјете сајмовима за обраду дрвета пороизвођачима, у једном од најзначајнијих кластера овога типа у Италији.

Што се тиче сектора метала, РЕЗ је обезбиједио преглед предуслова за успостављање кластера за обраду метала у регији. Овај преглед финансирало је Федерално министарство за развој подузетништва и занатства. У првој фази овога пројекта сви потребни подаци о обради метала о региону су прикупљени. Постоји 160 фирми које се баве обрадом метала у регији.

ФИСКАЛНИ СЕКТОР

Предстојећи фискални изазови

Сложен систем органа власти у Босни и Херцеговини представља изазов за оне који су надлежни за јавно финансирање. У току недавно одржаних консултација између

органа власти Босне и Херцеговине и ММФ-а, ММФ је препоручио мјере за јачање фискалне координације између државне и двију ентитетских влада како би се БиХ омогућило да преузме пуни фискални суверенитет.

Захтјеви према јавним буџетима су све већи у вријеме када трошкови владе већ конзумирају половину националних прихода. Државне институције морају се стварати и ширити да би БиХ омогућиле да преговара и проводи Уговор о стабилизацији и придруживању са Европском унијом. Постоје инфраструктурне потребе за које су потребна јавна улагања. Трошкови који се односе на исплату домаћих потраживања насталих у току рата и стара девизна штедња, огромни су. Из свих ових разлога, БиХ хитно мора наћи начина да значајно смањи трошкове органа власти, а повећа ефикасност њихових услуга.

Да би се повећала међуресорна фискална координација и бавило овим питањима, министри финансија на нивоу државе, Републике Српске и Федерације БиХ 11 оформили су 11 фебруара Радну групу за фискалну одрживост. Оформљено је тијело које се састоји од представника власти и академски образованих стручњака који треба да дају савјете о начинима на које се може постићи економичније трошење на свим нивоима, а истовремено повећала ефикасност.

Најхитнији задатак за Радну групу за фискалну одрживост је бављење проблемом државних плата и накнада. Као што је договорено са ММФ-ом, просјечни пакет накнада за 2005 годину мора се брзо смањити за 10 посто, како би се остало у границама државног буџета. Осим тога, плате се разликују у великој мјери међу појединим државним агенцијама и у просјеку су много више од плата на осталим нивоима органа власти. Плате упосленика у институцијама БиХ требало би да буду много флексибилније и примјењују се на сличан начин у свим државним институцијама и министарствима. Подгрупа на експертском нивоу тренутно врши анализу персоналних трошкова свих корисника државног буџета и ради на нацрту

новог државног закона о платама заснованом на модерним принципима који се могу примијенити и при изради закона којима се уређују плате на нижим нивоима власти.

У наредних неколико мјесеци, радна група за фискалну одрживост планира да утврди читав низ опција за смањење трошкова заснованих на анализама, у циљу оптималне расподеле функција и припадајућих прихода. Циљ радне групе је да до септембра припреми препоруке на основу којих министри финансија могу поступити ове године и које се могу употребити у припреми одрживих буџета на државном и ентитетским нивоима за 2006 годину и наредне године.

ПОЉОПРИВРЕДА

Шумарство

Недавно обављен преглед финансијских извјештаја о пословању Српских шума још је једном потврдио да се ради о лошем управљању и потенцијалним криминалним радњама. Судски органи републике Српске истражују потенцијалне криминалне радње, а Министарство за пољопривреду, шумарство и водопривреду заједно са Шумама Републике Српске (ново име Српских шума) почели су да побољшавају управљачку структуру самог предузећа. До које су мјере озбиљни у том настојању преостаје да се види.

Међутим, јасно је да систематски приступ успостављању одрживог управљања шумама треба инаугурисати.

Још прије двије године група академски образованих стручњака из подручја шумарства у БиХ почела је да ради на припреми рјешења. У контексту друге фазе Булдожера идеја о одрживом шумарству је напредовала (по први пут у БиХ) Уз подршку ОХР-а сачињен је нацрт приједлога заснован на овој идеји која потиче од мјеродавних струковних удруга и предате Министарству вањске трговине и економских односа у марту 2005 године.

Кључни проблем састоји се у томе да значајне количине дрвета одлазе из БиХ без даље обраде која би томе дрвету повећала вриједност. Хитан је изазов задржати вриједност овога ресурса у БиХ. Односно, у контексту извоза, вратити вриједност овог ресурса у БиХ.

Логички темељ се састоји у сљедећем: Главни актери у сјечи дрвета су шумска газдинства у државној својини. Понашају се монополистички и уопште гледано недостаје им транспарентност у раду. Шумска газдинства су добро организована и умрежена, за разлику од сектора за обраду дрвета, који је слаб и дезоријентисан. Шумска газдинства диктирају цијене и контролишу потрошачку базу. У недостатку и површног надзора, имају слободу дјеловања према приликама. Ако се кривица за нелегалну сјечу може приписати било коме актеру у сектору онда су то шумска газдинства у јавној својини. Незаконите пилане би полако нестајале када их шумска газдинства не би у континуитету снабдијевала пошто су у недостатку готовине. Иако она врше контролу протока производа, шумска газдинства у јавној својини не повлаче одговорност за то “ко купује производ или шта са њим ради”.

Нацрт овога закона представља настојање да се достигне механика свакодневног пословног функционисања шумских газдинстава у јавној својини и обезбиједи да она почну функционисати на основу прихваћене пословне праксе. Сама предузећа лобирају да се закон примјењује на основу самоконтроле на основу чињенице да се од владе која до сада није успјела да уреди сектор шумарства не може очекивати да “ради све”. Нису сва шумска газдинства у јавној својини корумпирана, али ниво корумпираности у овој бранши је ендемска појава, тако да самоконтрола не би функционисала.

Промјена управљања и преокрет у стратегији у сектору шумарства пријеко су потребни. Данас, страни купци су веома заинтересовани за босанско дрво, али нису заинтересовани за обраду дрвета у Босни. Једна од стратегија је

обуздати моћ свих актера у сектору тако да могу почети штитити своје дугорочне интересе осигуравајући да се све трансакције заснивају на одрживом управљању шумарством. Нацрт закона осигурава овој бранши инструмент за ову потребу.

Закон се бави и економски и еколошки неодрживом ситуацијом у којој они који се баве незаконитом сјечом стичу брзу добит док шумске ресерве у земљи постају све мање и хилјаде квалификованих радника остаје без посла. Поставиће и правни оквир на основу кога ће дрвна индустрија у Босни и Херцеговини моћи опстати на здравим основама дугорочно гледано а обезбиједиће се и одржива експлоатација ограничених природних ресурса. Доношење и provedба овога закона су стога кључни за будућност сектора и привреду Босне и Херцеговине у цјелини.

Институционални капацитети

Секторални преглед ЕК препоручио је кораке које треба подузети за успостављање функционалног правног и институционалног оквира. Уноточ јасним препорукама и подршци различитих чланова Вијећа министара, Влада Федерације Босне и Херцеговине је, међутим, изнијела на Парламент Федерације Босне и Херцеговине Закон о пољопривреди без консултација са државним нивоом.

Ова иницијатива промовисања ентитетског законодавства не само да није у складу са недавно објављеним препорукама ЕК већ онемогућава и имплементацију милиона еура техничке помоћи ЕК намијењене јачању администрације у пољопривреди на државном нивоу.

Осим тога је и супротна интересима заинтересованих страна у сектору пољопривреде. Пољопривредни произвођачи у БиХ и агропрерађивачка индустрија већ неко вријеме лобирају успостављање државног министарства за пољопривреду као институције које са собом може донијети позитивне промјене у пољопривредној



трговини и политици прихода у корист пољопривредних произвођача.

Након што су амбасадор ЕУ и Високи представник упутили писмо Парламенту Федерације та иницијатива је заустављена и сада се надамо да ће владе ФБиХ и РС почети лобирање пољопривредне реформе на координирани начин на свим нивоима власти. Оснивање радне групе којом предсједава Министарство вањске трговине и економских односа биће наредни позитиван корак у томе смјеру.

Ветеринарство

Четири мјесеца након оснивања Државне ветеринарске граничне инспекције ова је служба на путу да постане ефикасно организована и опремљена. Уз подршку Партнер фор Девелопмент, америчке невладине организације, Државни уред за ветеринарство отпочео је процес јачања капацитета на ветеринарским граничним прелазима. Овај и слични пројекти у сектору ветеринарства побољшавају ниво услуга и уводе европске стандарде у БиХ.

Међутим, Државна гранична ветеринрска инспекција само је један аспект сложеног система ветеринарства, за чију поузданост ЕУ исказује велико интересовање.

Систем за надзор здравља животиња покрива неколико функција и не може функционисати на прави начин уколико су те функције неефикасне. У коначној инстанце ефикасност цијелог система овиси о степену сарадње међу разним нивоима јавне управе. Ова сарадња укључује елементе као, прикупљање, заједничко кориштење и реговање на информације. Тренутно, сарадња је на различитим нивоима у ентитетима, кантонима и општинама те државном нивоу.

Заштита здравља биља и исправност хране

Од новембра 2004 године Вијеће министара одлаже постављање управљачког особља у Агенцији за заштиту здравља биља Босне и

Херцеговине, док радна мјеста за Агенцију за исправност хране Босне и Херцеговине још нису ни расписана конкурсом.

Агенцији за исправност хране и Агенцији за фитосанитарна питања додијељена су средства за посљедњи квартал 2004 године и за 2005 годину, али нису искориштена пошто та тијела нису била успостављена.

Јасно је да БХ може учинити даљи напредак према Европи само онда ако министарства проведу законе и одлуке које су донијела.

Проблеми везани за законодавни и институционални оквир и политику олакшица наглашени су на округлом столу чији је домаћин било удржење произвођача прехранбених производа БиХ и УСАИД ЛАМП (Пројекат који повезује пољопривредне произвођаче и тржишта). Проблеми везани за кријумчарење сјемена и садница, неусклађеност политика субвенција, недостатак институција за сертификацију и контролу увоза, утврђени су као главне препреке ове бранше и као највећа опасност за здравље потрошача. Конкретан проблем прерађивачких фирми је приступ домаћим дистрибутивним тржишним ланцима.

Као закључак на округлом столу још је једном утврђено да оснивање Министарства пољопривреде БиХ представља висок приоритет.

СТАТИСТИКА

Мисија могућа?

Обезбјеђивање поуздане статистике један је од 16 предуслова за преговоре о Уговору о стабилизацији и придруживању из Студије изводљивости ЕК. Имајући ову чињеницу на уму, пажњу треба усмјерити на provedбу Закона о статистици Босне и Херцеговине, са циљем стварања функционалног статистичког система у коме су јасне одговорности и ефикасни механизми за координацију.

Средишњи проблем је и даље обезбјеђивање статистичких података на државном нивоу. Неки важни макроекономски показатељи још увијек недостају (индекс потрошачких цијена, индекс произвођачких цијена), индустријска статистика (индекс физичког обима производње), статистика националних рачуна (калкулација БНП на бази потрошње, ниво сиве економије).

Статистички систем Босне и Херцеговине састоји се од једне Државне агенције оформљене 1998 године (БХАС: Агенција за статистику Босне и Херцеговине, са подручним одјељењем у Брчком) и два ентитетска завода (РСИС- Завода за статистику Републике Српске и ФБХОС: Завода за статистику Федерације Босне и Херцеговине).

Кординација и усклађеност у раду међу актерима у подручју статистике и даље су проблематични. Ниво прикупљене статистике у БиХ под утицајем је како статистичких тако и нестатистичких фактора (углавном политичких) који под тренутним околностима спречавају већи напредак у овом домену. Међу негативне факторе спада и сложена организација државе, различити нивои прикупљања статистичких података (држава & ентитети) са различитим изворима финансирања статистичких активности и често неадекватним вањским изворима података, стални проблем везан за изворе статистике на располагању (који се углавном налазе у ентитетским заводима за статистику), и чињеница да ЦББХ није званично укључена у статистички систем Босне и Херцеговине.

У овом трену од кључног је значаја постићи споразум око јасне процедуре субординације ентитетских завода за статистику Агенцији за статистику Босне и Херцеговине, успоставити адекватан извор финансирања статистичких активности на државном нивоу и побољшати капацитет Агенције за статистику Босне и Херцеговине тако да може вршити успјешну координацију свих активности везаних за производњу статистичких података на државном нивоу. Питање субординације ентитетских завода за статистику као и питање финансирања статистике на

државном нивоу требало би да дјелимично буде ријешено кроз припрему Меморандума о стварању јединственог статистичког система БиХ (почетни документ би требало да припреми ЗСРС) и званичног статистичког плана (који треба да изради БХАС). Питање попуне особљем БХАС захтијеваће доста времена. У свјетлу ограничених статистичких ресурса у Босни и Херцеговини, ангажовање ресурса ентитетских завода у производњи статистике на државном нивоу могло би краткорочно гледано бити најбоље рјешење.

Очигледно је да недостатак поуздане статистике има негативан утицај на квалитет економског планирања у земљи. Није лако размишљати о улагању у земљу у којој нико не зна колико у тој земљи има становника, колика је стопа инфлације, и колика је радна снага. Међутим, усавршавање статистичког система Босне и Херцеговине је континуиран је процес. За сада, носиоци националног статистичког система треба да се концентришу на успостављање јединственог система који ће произвести поуздану статистику и за домаће и за стране кориснике.

КОМУНАЛНИ СЕКТОР

Транспорт

У јесен 2003 године основана је радна група са задатком да припреми Закон о жељезницама Босне и Херцеговине. Након позитивног почетка наишли су проблеми, који су пријетили да читав пројекат доведу у питање.

Закон о жељезницама дио је ширег процеса трансформације жељезничког сектора у Босни и Херцеговини. За Босну и Херцеговину опоравак овога сектора је од изузетног значаја имајући на уму привредни потенцијал земље. Предратна привреда у великој је мјери овосила о тешкој и екстрактивној индустрији. 1990 године угаљ, кокс, и жељезна руда у Босни и Херцеговини превожени су жељезницом. 2003 године

укупан терет износио је 5.9 милиона тона. 1990 гдине радило се о 25,900 милиона тона – другим ријечима дошло је до смањења обима превоза терета за готово 80 посто. Међутим након приватизације Жељезаре Зеница и за њу везаних рудника и коксаре, процјењује се да ће за наредних неколико година за Зеницу бити потребно жељезницом превести око 6.2 милиона тона роба.

Опоравак жељезничког сектора и тешке индустрије (о којој овисе читави градови и заједнице у неким дијеловима земље) у значајној су мјери међусобно повезани. Успјех ће овисити о могућности жељезничког сектора да се трансформише у даваоца транспортних услуга по прихватљивим цијенама који ће реаговати према потражњи, обити ријентисан ка пословању са добитком и стварати могућности да тешка индустрија буде у стању привући довољно свјежег улагачког капитала. Стога ЕБРД и ЕИБ планирају да уложе између €120 милиона и €160 милиона у овај сектор почевши од ове године, уколико се испуне одређени услови. Кључни услов је доношење Закона о жељезницама, као и напредак у даљим фазама процеса реформе.

Иако се у закону не праве компромиси у односу на преовлађујуће европске стандарде, у току процеса израде постало је очигледно да ако се жели да закон у потпуности функционише и буде прихватљив у уставном смислу, првобитни међуентитетски споразум о жељезничком саобраћају (потписан 1998 у оквиру Анекса 9 Дејтонског мировног споразума) мораће се ревидирати. Тако ће сам закон уређивати жељезнички сектор, додјелу лиценце и поштовање закона и прописа, док се за међуентитетски уговор предвиђа да ће уређивати аспекте попут управљања инфраструктуром. Тако је Закон о жељезницама прва фаза као дуг процес; друга фаза представља ревидирани међуентитетски споразум, а трећа утврђивање свеобухватне структуре за финансирање жељезница. Наравно, ове фазе неће ићи линеарном прогресијом пошто ће свака имати властити живот, иако су све те фазе међусобно повезане у значајној мјери.

Приватизација

Недавни догађаји на подручју приватизације дају разлога за опрезан оптимизам. Владе у оба ентитета изгледа да су схватиле добре и корисне стране приватизације. Потенцијални успјеси укључују приватизацију Јелшинграда из Бањалуке, који је привукао словеначки Ливар, водећи на тржишту овога домена, док је приватизација Енергопетрола Сарајево достигла финалну фазу. Енергоинвест, Агрокомерц и КТК у ФБХ и Бањалучка пивара само су неке од занимљивих предузећа којима предстоји приватизација у наредна три до шест мјесеци.

Појавио се, међутим, и нови тренд који би требало да забрињава. Све већи број предузећа, не само оних која су у фази приватизације већ и нека која се налазе у постприватизацијском периоду, сусрећу се са правним споровима и осталим изазовима из уговора. На таквом списку су и Хидроградња, УниоФилтер, Фероелектро, Енергопетрол и Енергоинвест. Број спорова који утиче на стратешка предузећа сугерише да се ради о системском проблему. Могући начин да се ово исправи је посредовање, арбитража те развој експедитивнијег правосудног система.

Такве мјере, када се адекватно примијене, повећаће правну сигурност везану за склапање послова, а створиће и стабилније привредно окружење и коначно обезбиједити Босни и Херцеговини да постане привлачнијом за страна улагања.

Пословно окружење

Закон о облигационим односима

Основ за модерне привредне дјелатности представља правни оквир којим се успоставља правна сигурност у цијелој земљи. Постојеће законодавство којим се уређују уговорни односи у БиХ не обезбјеђује ту правну сигурност.

Закон о облигационим односима бивше Југославије датира још из 1978 године; представља најкомплетнији и најобухватнији правни документ којим се утврђују уговорни односи. Иако је то законодавство преузето у ентитетима и Дистрикту Брчко, накнадно извршеним измјенама и допунама дошло је до настанка три различита закона којима се уређују ови односи у БиХ. Оно што највише забрињава је чињеница да примјена три различите постојеће верзије затхтијева усвајање још неколико закона којима би се уредило међусобно контрадикторно дјеловање ових закона, као што је то случај код међуентитетских и међународних трансакција.

Осим што за земљу величине БиХ није логично да има тако један сложен правни систем он не обезбјеђује досљедан правни третман, заштиту приватне својине те правну сигурност на територији БиХ. Поред тога супротан је циљу успостављања јединственог економског простора. Ово опет има негативан утицај на међуентитетска и идиректна страна улагања, а тиме и на подстицање тржишне привредне и привредног развоја БиХ уопште. Није потребно рећи да уређивање уговорних односа у БиХ не одражава тренд који влада у Европској унији, а чији је циљ израда једнообразних закона о уговорним односима у цијелој ЕУ.

Ако се у обзир узму ризици којима постојећи систем излаже привреду БиХ и узевши у обзир непостојање никаквих гаранција да чак и ако буду усклађени, ентитетски закони и закони ДБ се неће накнадно мијењати односно различито примјењивати, императивно је усвајање јединственог закона о облигационим односима за цијелу територију БиХ. Такав један закон на државном нивоу- чија би примјена остала у искључивој надлежности постојећих судова и која не би захтијевала успостављање неке нове државне институције-обезбиједио би једнообразно уређење прописа о уговорним односима и једнообразну судску и правну праксу.

Прилика коју ово законодавство представља за привредни развој БиХ јасна је и не смије бити пропуштена. Представници пословне заједнице БиХ и професије правника свјесни су овога, али је на њиховом изабраним представницима да искористе ову прилику и крену напријед. Пут им је јасан.

Регистрација предузећа

С циљем увођења једнообразног и промптног начина регистрације предузећа у БиХ, Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине усвојила је Државни оквирни закон о регистрацији предузећа 29 јула 2004 године (Службени лист БиХ бр 42/04 од 10 септембра 2004 године).

Након ступања закона на снагу од ентитета и ДБ се очекује да усвоје одговарајуће законе којима ће на снагу ступити одредбе државног закона и којима ће се осигурати једнообразна примјена принципа тога закона. Док Закон ДБ тек треба да буде представљен законодавним органима власти, ентитетске законодавне процедуре су већ успјешно окончане. Парламент ФБХ усвојио је Закон о регистрацији предузећа на сједницама 29 и 30 марта 2005 године, док је Народне скупштина РС Закон о регистрацији предузећа усвојила 6 априла 2006 године. Оба ова закона су сада у процесу објављивања у службениом гласилима.

Упркос прекорачењу рокова, усвајање закона о регистрацији предузећа представља значајан допринос стварању позитивне пословне климе у БиХ. Процес регистрације предузећа сада ће бити исти у цијелој земљи и примјењиваће се на сва предузећа која у БиХ опснивају домаћа или страна физичка или правна лица. Једнообразност ће се односити и на обрасце и сертификате везане за регистрацију за сва предузећа у БиХ. Осим постизања једнообразности, вријеме потребно за регистрацију предузећа значајно ће бити краће, што представља још једну олакшицу за развој пословања и улагања.

Нови закони о регистрацији предузећа успостављају и јединствени регистар



предузећа, у коме ће бити садржани подаци у свим поредузећима регистрованим у БиХ и који ће бити доступан свим судовима који се баве регистрацијом предузећа у земљи. Од нарочитог значаја ће бити чињеница да ови закони омогућавају темељиту провјеру и проток информација међу разним органима власти попут пореске и царинске управе, општина, статистичких завода, пензионих и осталих фондова те мјеродавних регулаторних тијела.

Осим што ће омогућавати потребан правни основ за постизање позитивне пословне климе у овом домену, освајање закона о регистрацији предузећа представља успјешно окончање прве фазе реформе регистрације предузећа, проведене уз помоћ Одјела за међународни развој из Велике Британије. Осим тога представља значајан корак ка реализацији кредита Свјетске банке за омогућавање пословне климе.

Нови закони о регистрацији предузећа се сада морају досљедно примјењивати. Почетак provedбе планира се у року од 60 дана од ступања на снагу. Одговорност за тај стадиј процеса је сада у потпуности на властима БиХ, ентитета и ДБ. Стога ће управо њихова воља, досљедност и промптност одредити стварно успостављање новог система регистрације предузећа и за то везане реализације очекиване користи за земљу и грађане.

Рачуноводство и ревизија

Државни закон о рачуноводству и ревизији усвојен је на Парламентарној скупштини 29 јуна 2004 године ("Службени гласник Босне и Херцеговине", бр. 42/04 од 10 септембра 2004 године). Осим успостављања обавезних рачуноводствених стандарда и стандарда ревизије те кодекса професионалног понашања у цијелој БиХ, овај законски акт утврђује и јединствене услове за стицање квалификација професионалног рачуновође и ревизора, као и за обуку, провјеру знања, сертификацију и лиценцирање. Осим тога њиме се уређује и међусобно признавање квалификација, обезбјеђује несметано

провођење ревизије у цијелој БиХ и оснива Државна комисија за рачуноводство и ревизију која прати примјену рачуноводствених и ревизионих стандарда у БиХ.

Након ступања овог државног закона на снагу, ентитети и ДБ били су оба едни усвојити одговарајуће законе који ће дати правоснажност и бити у складу са одредбама државног закона. Док закон у ДБ тек треба да крене у законску процедуру, ентитетски закони тренутно чекају друго читање овог законског акта и његово усвајање се очекује до краја априла.

Под условом да закони буду усвојени у облику који није у супротности са циљевима постављеним у склопу реформе сектора рачуноводства и ревизије, створиће систем којим се обезбјеђује независност, интегритет и самоуређење професије рачуновођа и ревозира, заштита јавности и стално усавршавање стандарда. Систем заснован на тим принципима ће, очекује се, модернизовати и ревитализирати професију рачуновођа и ревозира у БиХ као и њихову праксу. Осим тога БиХ би требало да се усклади са међународно прознатом праксом и дорпринесе настојањима равнања са Аццрус Цоммунатаире.

Трговина

БиХ мора постати трговачка земља

Са привредом која доноси 9 милијарди ЕУР-а годишње, Босна и Херцеговине представља релативно мало тржиште. Међутим земља као цјелина (а да не кажемо њезини саставни ентитети) не могу очекивати да ће обезбиједити домаћу потражњу само из домаће производње. Нити се може ослонити на домаће потрошаче који купују довољне количине домаће робе, а истовремено омогућити пуна запосленост.

Стога, БиХ мора бити трговачка земља.

Трговинској земљи потребна је модерна, кохерентна политика трговине која укључује проведбу међународних стандарда и



придржавање међународних правила трговине. Та се политика полако уобличава, али пред Босном и Херцеговином је још увијек дуг пут који треба прећи. Кључни први корак постигнут је успостављањем јединствене царинске зоне којом управља Управа за индиректно опорезивање. Данас обједињена царина за Босну и Херцеговину врши инспекцију свих увезених роба и примјењује јединствени тарифни правилник.

Посљедних године БиХ се придружила својим сусједима да би подстакла либерализацију регионалне трговине. Споразуми о слободној трговини уговорени су са осам других земаља, углавном под окриљем Пакта стабилности за Југоисточну Европу. Уговори о слободној трговини на Хрватском и Србијом и Црном Гором, који представљају далеко највеће трговинске партнере у региону, почели су функционисати 2002 године тако да се трговина у ствари практично врши без даџбина, иако уз нека одлагања, од почетка 2004 године. Проведба Уговора о слободној трговини са Македонијом и Турском почела је у јулу 2003, али није достигла ниво без накнада у смислу царине. Турске робе неће бити на овом третману све до 2007 године. Проведба Уговора о слободној трговини са Румунијом, Бугарском Албанијом и Молдовом почиње током 2004 године.

Ови су уговори довели до контроверзе, пошто је умањење препрека за трговину за резултат имало нека болна економска прилагођавања. Дугорочно гледано, међутим, трговачка земља мора се отворити према увозу из других земаља да би задржала Слободан прступ страним тржиштима за свој извоз. Осим тога, конкурентност у подручју извоза често овиси о домаћим произвођачима који имају приступ импутима ниских трошкова, без обзира да ли су увозни или домаћи.

Ови кораци у правцу побољшања трговинског режима БиХ већ су почели да доносе дивиденде. Сљедеће је приказ најновијег тренда:

	2003 (Јан.- Дец.)	2004 (Јан.- Дец.)	2005 (Јан.- Мар.)
Извоз	до 11.5%	до 28.7%	до 23.6%
Увоз	до 6.0%	до 7.6%	до 12.3%
Извоз/Увоз	26.2%	31.3%	37.4%

Извор: Компилирани подаци Централне банке БиХ

Ови подаци показују да укупна трговина брзо расте, а да извоз расте много брже него увоз. Подаци за први квартал ове године сугеришу наставак континуитета раста изво. Ово је добра вијест за привредну будућност БиХ. Данас извозидоносе довољно прихода да покрије више од једне трећине увоза у земљу, што је више од једне четвртине утоку 2003.

Приходи ограна власти по основу увоза говоре сличну причу. УИО извјештава да приходи од царина сада иду на јединствени трезорски рачун, а ради се о порасту од 4.8 посто у првом кварталу 2005 године у поређењу са истим периодом 2004 године, чак и након примјене уговора о слободној трговини. Осим тога, порези на промет и акцизе на увозне робе порастао је за 9,9 посто а за 20,5 по свакој категорији у току истог временског периода. Тако пораст трговине помаже јачању фискалне одрживости органа власти.

Наредни корак за БиХ који предводи Министарство вањске трговине и економских односа јест удвостручавање напора везаних за улазак у Свјетскоу трговинску организацију (WTO). Улазак у WTO представљао би значајан путоказ у интеграцији Босне и Херцеговине у свјетску привредну заједницу..

Чланство у WTO ће донијети практичне користи тако што ће осигурати да БиХ не доживљава дискриминацију од стране својих трговинских партнера, обезбјеђујући приступ процедурама везаним за рјешавање спорова, и дајући земљи глас у текућим расправама у даљој либерализацији глобалног трговинског система. Осим тога реформе трговинског

система БиХ потребне за чланство БиХ у WTO допринијеће привредном развоју земље и постати дијелом реформи потребних за приступ Европској унији.

Радна група за WTO за БиХ основана је 1999 године и посљедњи састанак одржала у децембру. БиХ и партнери у преговорима надају се да ће одржати наредни круг мултилатералних и билатералних преговора касније у току године. У међувремену, БиХ мора учинити напредак у provedби прописа везаних за WTO. Кључна питања укључују накнаде које се не односе на царине, увозне квоте, лиценцирање увоза, вредновање царина, правила о проријеклу роба, патенте санитарне и фитосанитарне мјере. Чланови WTO ће очекивати да генерално гледано БиХ везује своје увозне тарифе за оне износе који се тренутно примјењују, избјегне субвенције за извоз пољопривредних производа и дозволи филијалама страних предузећа да послују у свим дијеловима земље. БиХ мора и да установи мјерне режиме за заштиту и анти дампинг те накнаде у складу са споразумима WTO

Како преговори БиХ за чланство у WTO буду напредовали, органи власти БиХ морају вршити тијесне консултације са предузећима, синдикатима и представницима грађанског друштва везано за ревизију, проширење обима уговора о слободној трговини и коначном приступању царинској зони Европске уније. Уговори о трговини склапају се између земаља, а не само влада. Важно је да грађани Босне и Херцеговине одиграју значајну улогу у претварању БиХ у просперитетну трговинску земљу.





НАЈНОВИЈЕ ЕКОНОМСКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА БиХ

Економски показатељи у БиХ за период јануар-април 2005

Извори: ЦББХ, ФБиХ и РС заводи за статистику, Економско одјељење ОХР-а

Индикатор	БиХ (ЦББХ просјечна)
ГДП номинални 2000 (Миллион КМ) ГДП номинални 2003 (Миллион КМ) Номинални пораст 2000-2003	10,050 12,911 + 285%
Индекс потрошачких цијена	0.6% (year енд 2003)
Просјечна нето плата (у КМ)	500.17
Број регистрованих незапослених (02/05) Број регистрованих запослених (02/05)	478.299 628.056
Број пензионера Просјечна пензија (у КМ)	464,180 197
Увоз 01/04 - 12/04 (Миллион КМ) Извоз 01/04 - 12/04 (Миллион КМ) Дефицит	9,582,115 2,923,515 (-6,658,600)

